

Tekirdağ Halkının Tasarım Bitkilerine Olan Talebinin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma

R. Yılmaz

Trakya Üniversitesi Tekirdag Ziraat Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Tekirdağ

Tekirdağ kentinde, nüfusun ve kentleşmenin hızla artmasına karşın ekolojik dengenin temel unsuru olan açık ve yeşil alanlar ciddi bir biçimde azalmaktadır. Bu durum, yeşil alanlarda kullanılan tasarım bitkilerinin önemini ve talebini her geçen gün daha da arttırmaktadır. Tasarım bitkileri, kentsel alanlarda hem estetik hem de fonksiyonel özelliklerinden (güneş ışığını absorbe etme ve yansımaya önleme, ortam nemini artırma, erozyon kontrolü vb.) dolayı kullanılır. Araştırmada Tekirdağ halkının, tasarım bitkilerinin bu özellikleriyle ilgili bilgileri, davranış biçimleri, tercih ve istekleri irdelenmeye çalışılmaktadır. Bu nedenle, Tekirdağ kentinde halkın tasarım bitkilerine karşı talebini belirlemek amacıyla 400 kişiye birebir 20 soru sorularak anket çalışması yapılmıştır. Anket sonuçları değerlendirilerek, peyzaj tasarım çalışmaları yönünden alınması gerekli önlemler ve halkın görüşleri doğrultusunda tasarım bitkileri talebi konusunda öneriler sunulmuştur.

Anahtar kelimeler: Tasarım bitkileri, talep, Tekirdağ kenti, Tekirdağ halkı.

Research on Determination of Demands of Tekirdağ Community on Design Plants

As a results of rapid increase in population and urbanization, open and green areas which are integral parts of ecological balance, have been dramatically decreasing in Tekirdağ city. Thus, the importance and demand on outdoor design plants increase day by day. Design plants are used in urban areas for both their aesthetic and functional properties (absorption of sun's rays, prevention of reflection, increasing humidity, erosion control, etc.). In this research, behaviors, information, preferences and demands of the citizens of Tekirdağ towards these design plants are studied. For this reason, a survey study containing 20 questions was applied to 400 people for determination of public demands on design plants in Tekirdağ. Analyzing the survey results, precautions for landscape planning and suggestions for the demands on the design plants with respect to the public opinion are presented.

Key words: Design plants, demand, Tekirdağ city, Tekirdağ community.

Giriş

Peyzaj planlama ve tasarım çalışmalarında en önemli plan elemanlarından biri bitki materyalleridir. Bu çalışmalarda kullanılan bitki materyalleri genel olarak, 'tasarım bitkileri' olarak isimlendirilmektedir. Tasarım bitkileri; hava kirliliğini önleme, gürültüyü maskeleye, rüzgar, toz ve gaz etkilerini azaltma, kent formuna dinamik etki verme, ulaşım akslarını, iklim koşullarını iyileştirme ve estetik etkileri ile kent ve kırsal çevreye önemli katkıları sağlarlar.

Gelişmiş ülkelerdeki kentler, ağaçların çokluğu ya da azlığı ile karakterize edilmektedir. Gelişmiş ülkelerin büyük

kentlerinde ağaçların yersel ve uzaktan algılama yöntemleri ile tür, yaş ve özellikler bakımından ayrı ayrı tespit ve envanterleri çıkarılmakta ve gerekli veriler bilgisayara yüklenmek suretiyle bakım ve kontrol altında tutulmaktadır. Halen New York kenti içinde envanterlere geçilmiş 2 milyonun üstünde ağaç mevcuttur. Los Angeles'de 28.000 ağaç bakıma alınmıştır (Arslan ve ark., 1996).

Ülkemizde, değişik iller ve bölgeler için, kullanılan bitki materyalinin saptanması ve peyzaj planlamasında değerlendirilmesi konusunda planlama ve tasarım çalışmalarında en önemli plan elemanlarından biri, bitki farklı

araştırmalar yapılmıştır. Öztan (1966), Marmara Bölgesi doğal bitki örtüsündeki ağaç ve çalıların saptanması ve peyzaj planlamalarında değerlendirilmesi konusunda araştırma yapmıştır. Korkut (1993), Trakya Bölgesi'nde doğal olarak yetişen fonksiyonel ve estetik değeri yüksek bazı çalı ve çok yıllık otsu bitkileri saptamış ve bu bitkileri, fonksiyonel ve estetik özelliklerine göre sınıflandırılmıştır. Önder (1990), Konya Kenti'ndeki ve Serdaroğlu (1991), İzmir Kenti'ndeki bitki türlerinin kullanım biçimlerini saptamış ve geleceğe yönelik öneriler geliştirmiştir. Öztan ve Arslan (1992), doğal bitki örtüsünde yer alan bazı sukkulent bitkilerin kullanımını belirlemiştir. Yalıtık ve ark. (1993) tarafından, İstanbul adalarında bulunan doğal ve egzotik bitki türlerini saptanarak özelliklerini belirtilmişlerdir. Yalıtık ve ark. (1997), İstanbul'da 32 bahçe, 7 park, 7 koru, 2 arboretum ve 4 fidanlığın bitki envanterini çıkarmıştır. Küçükerbaşı ve ark. (1999), ülkemizde peyzaj düzenleme çalışmalarında bitkisel tasarım anlayışını incelemiştir. Yılmaz (1999), Ege Bölgesi'ndeki eğimli arazilerde kullanılabilir bazı doğal bitki türlerini denemelerle belirlemiştir. Yıldırım ve ark. (1999), bitki materyalinin kent içindeki çevre sorunlarının çözümüne katkılarına dikkat çekmişlerdir. Arslan ve Çelem (2001), Ankara'nın park ve bahçelerinde doğal türlerin yanı sıra yaygın olarak kullanılan egzotik ağaç ve çalı türlerini belirtmiştir. Yıldırım (2002), yaya ve taşıt güvenliği açısından yollarda bitkisel tasarımı irdelemiştir. Bu araştırmalar, tasarım bitki materyalinin mevcut durumu ve kullanım biçimleriyle ilgili katkılar sağlamıştır. Son yıllarda dünyadaki gelişmelere paralel olarak Türkiye'de de, peyzaj düzenleme çalışmalarına yönelik talepler giderek artmaktadır. Fakat gelişmiş ülkelerin tersine, ülkemizde bu çalışmaların çoğu hala konunun uzmanları peyzaj mimarları tarafından yapılmadığı gözlenmektedir. Ayrıca, yöre halkının bitki materyali ve yeşil alanlarla ilgili arz ve taleplerinin olabileceği yetkililer tarafından düşünülmemekte ve genellikle bu konu üzerine araştırma yapılmaya gerek duyulmamaktadır. Uygulanan projelerin daha iyi algılanabilmesi ve sahiplenilmesi için kullanılan bitki materyallerinin işlevlerinin halka öğretilmesi gerekmektedir.

Talep kavramı, toplumun davranış biçimi, tercih ve isteklerdir. Talep kavramı, rekreasyonel planlamalarda yeterince önemsenmeyen ve çoğu kez planlı tarafından subjektif olarak değerlendirilen temel planlama kriterlerinden biridir. Planlamada, rekreasyon elemanlarının kantitatif durumlarını tam olarak belirtmek, kullanıcı tercihlerinin fazlaca değişken olması nedeniyle oldukça zordur. Bilindiği gibi kullanıcı tercihi subjektif bir kavramdır, kişilere göre değişmektedir. (Uzun ve Altınkasa, 1997). Toplumun talebi, bitki kullanımının esas belirleyicilerinden biri olarak önem taşımaktadır. Bu doğrultuda, Erzurum kent halkının süs bitkilerine olan talebi belirlemiştir (Yılmaz ve Zengin, 2003).

Açık ve yeşil alan standartları, ülkeden ülkeye olduğu kadar ülkedeki kentler arasında da değişebilen bir olgudur. Çünkü kent insanının yaş, kültür, meslek ve ekonomik durumları farklı olacağından, yeşil alan gereksinimleri de farklılık göstermektedir. Açık ve yeşil alan normlarının saptanmasında, kentin fiziksel çevre özellikleri (iklim, topografya, kentin konumu gibi) kadar sosyal, kültürel, ekonomik faktörler, kullanım yoğunluğu da önemli rol oynarlar (Gül ve Küçük, 2001). Açık ve yeşil alanların ana materyalini oluşturan bitkiler de aynı koşullara bağlı olarak seçilmelidir.

Tekirdağ ilindeki açık ve yeşil alanların birbirinden kopuk ve küçük parçalar halinde yerleşimler arasına dağılmış olduğu, kişi başına düşen yeşil alan miktarının yeterli olmadığı, fonksiyon ve estetik açıdan halkın ihtiyaçlarını karşılamadığı görülmektedir. Nüfusun hızlı artması ve çarpık kentleşme, Tekirdağ ilinde az olan açık ve yeşil alanların önemini daha da arttırmaktadır. Bu durumda yeşil alana karakter kazandıran bitki çeşitliliği ve kullanım şekilleri önem kazanmaktadır. Yılmaz ve ark. (2002) tarafından yapılan bir araştırma ile, Tekirdağ ilinin, kullanılan bitki türleri açısından zengin olmadığı ve uygulamaların tasarım ilkelerine uygun olarak yapılmadığı belirlenmiştir. Aynı araştırmada, örnek olarak seçilen açık ve yeşil alanların önemli öğelerinden olan odunsu bitkilerin envanteri çıkarılmış ve bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Bu envanterin oluşturulmasından sonra Tekirdağ iline adapte olabilecek diğer odunsu bitkiler de saptanmıştır. Bu nedenlerden dolayı; Türkiye'nin Avrupa kıtası topraklarında yer alan, Tekirdağ kenti için

tasarım bitkilerine olan talebin araştırılması ve halkın bilinçlendirilmesi gereklidir. Bu araştırma ile Tekirdağ kent halkının tasarım bitkilerine olan talebinin belirlenmesi ve bilinçlenmesi amaçlanmaktadır.

Materyal ve Yöntem

Çalışmanın ana materyalini, tasarım bitkilerine olan talebi şekillendiren, Tekirdağ kent halkı oluşturmaktadır. Araştırma Tekirdağ kent merkezinde yapılmıştır. Araştırmada, literatür taraması ile birlikte Tekirdağ İlinin, bitki yetiştiriciliği açısından önemli olan doğal çevre koşulları incelenmiştir. Tekirdağ iline ilişkin daha önceden yapılmış araştırmalar, tasarım projeleri, yıllık rapor, istatistik ve envanterden yardımcı materyal olarak kullanılmıştır.

Tekirdağ ili, Türkiye'nin kuzey-batısında, Marmara Denizi'nin kuzeyinde, Trakya Bölgesi'nde, 40° 36' ve 41° 31' kuzey enlemleriyle 26° 43' ve 28° 08' doğu boylamları arasında yer almaktadır (Anonim, 2003). Tekirdağ toprakları genel olarak pek engebeli değildir. İlin güney kesiminde Marmara Denizi boyunca akarsularca taşınmış alüvyonlarla kaplı kıyı ovaları vardır. Dar bir şerit biçiminde uzanan bu kıyı ovaların hemen kuzeyinde kıyıya paralel olarak uzanan Tekirdağları yükseltisi az olmakla birlikte kıyı kesimini Balkanlar'dan gelen soğuk hava kitlesinin etkilerinden korur (Anonim, 2001). Kent merkezinde genel olarak Akdeniz iklimi görülmekle birlikte, iç kesimlerde karasal iklim hakimdir. Bölgedeki, ortalama sıcaklık Ocak ayında 4.3 °C, ile Temmuz ayında 23.4 °C arasında değişmektedir. Merkez ilçede, son 23 yıllık ortalamalara göre yıllık sıcaklık ortalaması 13.6 °C olup en sıcak aylar Ağustos-Temmuz, en soğuk aylar ise Ocak ve Şubat'tır. Ortalama donlu gün sayısı ise 32.7'dir. Tekirdağ ilindeki 2002 yılı toplam yağış miktarı 611 mm.'dir. Son 10 yıllık ortalama yağış miktarı 626 mm son 40 yıllık ortalama yağış miktarı ise yılda 590,6 mm olmuştur (Anonim, 1999; Anonim, 2003).

Bölge halkının tasarım bitkilerine olan talepleri yapılan anket çalışmasıyla belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırma;

- Araştırma alanına özgü veri toplama (Literatür bilgisi ve alana özgü doğal ve kültürel kaynaklar ile mevcut duruma ilişkin veriler),

- Tasarım bitkilerine olan arzın belirlenmesi,
- Standart formlar aracılığıyla kullanıcıların gereksinimlerini ortaya koymak amacıyla anket uygulaması,
- Anket sonuçlarının değerlendirilerek istatistiksel verilerin oluşturulması,
- Anket çalışmalarının sonuçlarının değerlendirilmesi ve elde edilen sonuçlara yönelik önerilerin geliştirilmesi şeklinde yürütülmüştür.

Tekirdağ merkez ilçenin toplam nüfusu 142.105 kişi, nüfus yoğunluğu ise 138 kişidir (Anonim, 2000). Tekirdağ halkının çeşitli özelliklerine ilişkin bilgi edinebilmek amacıyla örnekleme yapılmıştır. Araştırma amacına göre, araştırma kapsamında örnek hacmi aşağıdaki formülden yararlanılarak şu şekilde hesaplanmıştır (Malhotra, 1993).

$$n = p \cdot q \cdot Z_{\alpha/2}^2 / d^2$$

$$n = \text{Örnek büyüklüğü}$$

$Z_{\alpha/2}$ = Güven katsayısı (%95'lik güven için bu katsayı 1.96 alınmıştır.)

p= Ölçmek istediğimiz özelliğin ana kütlede bulunma ihtimali (Konusunda hiçbir ön bilgi olmadığı için 0.5 alınmıştır.)

$$q = 1 - p$$

d= Kabul edilen örnekleme hata payı (Çalışmamız için %5'lik bir örnekleme hatası ön görülmüştür)

Bu tip örneklemelemlerde uygulanan genel kural (p)=(q)=0.5 kabul edilmiştir. Bu durumda sabit bir örnekleme hatası ve güvenilirlik derecesi mümkün olan en büyük örnek hacmi elde edilmektedir.

$$n = 0.5 \times 0.5 \times 1.96^2 / 0.05^2 = 384.16 \sim 385$$

olarak hesaplanmıştır. Ancak daha güvenilir sonuçların elde edilmesi amacıyla örnek büyüklüğü 400 olarak alınmıştır. Anketler araştırmacı tarafından birebir yapıldığı için anketlerin tamamı yapılan analizlerde kullanılmıştır. Anket çalışmasında, araştırma amacı doğrultusunda standart anket formları hazırlanmıştır. Kent halkının tasarım bitkilerine olan talebinin belirlenmesi aşamasında standart formlar aracılığıyla uygulanan anketler SPSS 13.0 (Statistical Program of Scientific Search) istatistik programının yardımıyla değerlendirilerek, elde edilen sonuçlara ilişkin öneriler geliştirilmiştir.

Anket formu, halkın anlayabileceği biçimde hazırlanarak açık görüşme yöntemi

yardımı ile araştırmacı tarafından doldurulmuştur. 'Tasarım bitkisi'nin anlamı açıklanmıştır. Anketler, 2005 yılının mayıs ve ağustos aylarında yapılmıştır. Tüm Tekirdağ kent halkının görüşünü kapsamı için kamu kuruluş ve kurumlarında, iş yerlerinde, evlerde ve halkın yoğun olarak kullandığı açık alanlarda yapılmıştır. Anket soruları karşılıklı görüşmeler şeklinde, birebir yapılarak cevaplar alınmıştır. Anket toplam, 20 sorudan oluşturulmuştur. Bu sorular; deneklerin sosyo-ekonomik durumunun belirlenmesine yönelik kişisel sorulardan ve tasarım bitkilerine olan talepleri belirlemeye yönelik sorulardan hazırlanmıştır.

Bulgular ve Tartışma

Tekirdağ Halkının Özellikleri: Buna göre ankete katılanların % 52'si bayan % 48'i ise erkektir; % 52'si evli % 48'si bekar. Ankete katılanların % 4'ü 0-17 yaş gurubunu, % 61'i 17-34 yaş gurubunu, % 31'i 35-60 yaş gurubunu, % 4'lük kısmını ise 60 yaş ve üzerini oluşturmaktadır.

Ankete katılanların iş dağılımı, memurlar % 18, özel sektör çalışanları %16, öğrenci %26, işçi %11, ev hanımı %8, esnaf %7, emekli %6, işsiz %6, çiftçi %2 şeklinde oluşmuştur (Şekil 1).

Ankete katılanların, %29'unu lise mezunları oluşturmakta, ilkokul mezunları %27, üniversite mezunları %21, yüksekokul mezunları %13, ortaokul mezunları %6,

lisansüstü eğitim alanlar %3 ve okuma yazma bilmeyenler %1'dir (Şekil 2).

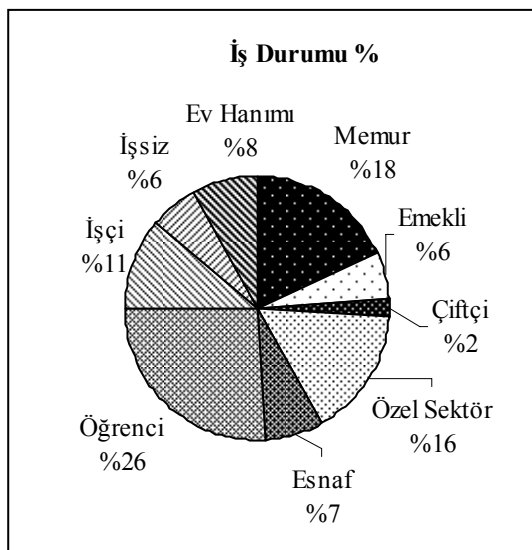
Katılımcıların gelir durumlarına bakıldığında ilk sırayı %45 ile 500 milyon-1 milyar geliri olanlar almakta, %30 ile 1-2 milyar arası geliri olanlar ikinci sırada yer almakta, 500 milyondan az gelire sahip olanlar %22, 3-4 milyar geliri olanlar %1 ve 4 milyardan fazla geliri olanlar %2'i oluşturmaktadırlar (Şekil 3).

Katılımcıların oturdukları evin mülkiyet durumuna bakıldığında; % 67'si oturdukları evin sahibi, %33'ü ise kiracıdır (Şekil 4).

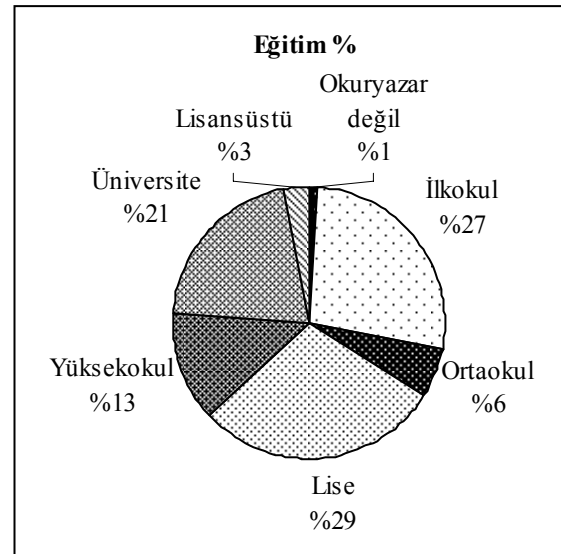
Bahçeli tek veya iki kat apartmanlarda oturanlar %24, bahçeli apartmanda oturanlar %40, çok katlı ve bahçesiz evlerde oturanlar %36'dır (Şekil 5).

Katılımcıların ne kadar boş zamanı olduğu incelendiğinde; haftada 30 saat ve altında boş zamanı olanlar %41, haftada 30- 35 saat arası boş zamanı olanlar %22, haftada 40 saat ve üzeri boş zamanı olanlar %25, boş zamanı olmayanlar ise %12'yi oluşturduğu görülmektedir (Şekil 6).

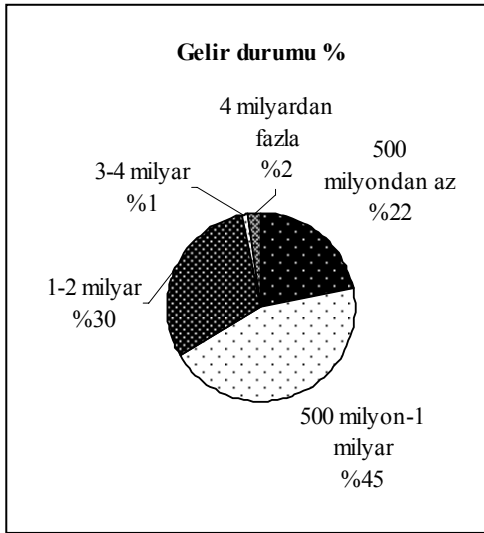
Araştırmaya katılanlar, boş zamanlarını nerede geçirdikleri sorusunu; %27'si evde, %20'si sosyal faaliyetlerle uğraşarak, % 17'si parka giderek, %15'i kahve vb. yerler giderek, %11'i kültürel aktivitelerle uğraşarak, % 10'u bahçeyle uğraşarak şeklinde cevaplamıştır (Şekil 7).

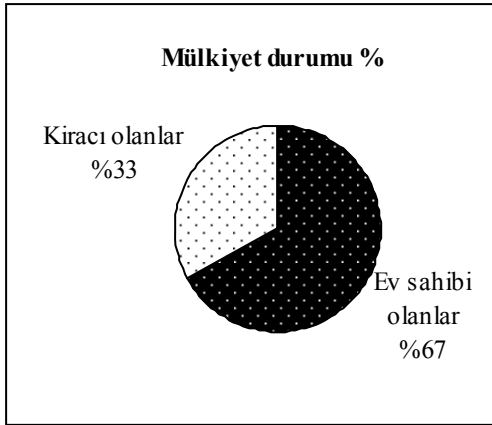
Şekil 1. Ankete katılan halkın iş durumunun dağılımı (%).

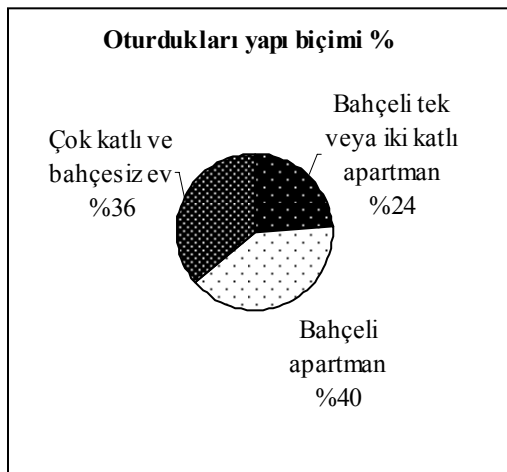
Şekil 2. Ankete katılan halkın eğitim durumunun dağılımı (%).

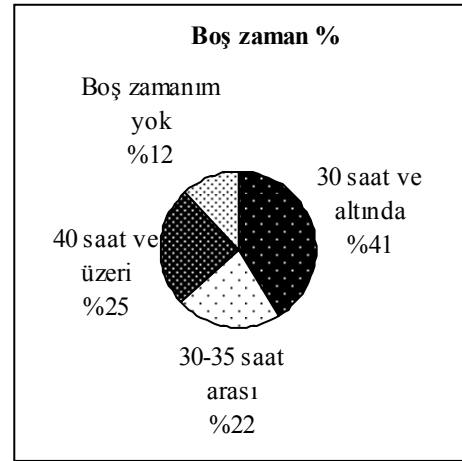
Şekil 3. Katılımcıların gelir durumunun dağılımı (%).

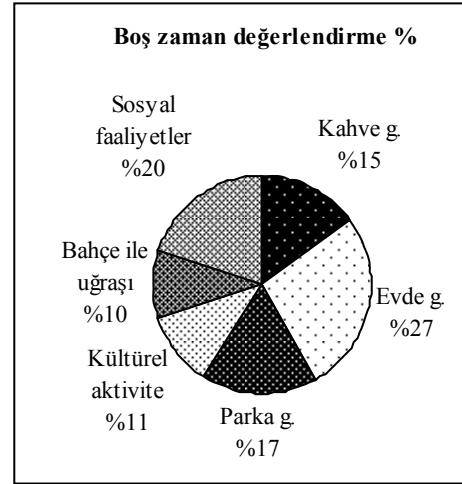
Şekil 4. Halkın oturdukları evin mülkiyet durumunun dağılımı (%).

Şekil 5. Katılımcıların oturdukları yapı biçiminin dağılımı (%).

Şekil 6. Genel olarak haftada geçirdikleri boş zamanların dağılımı (%).

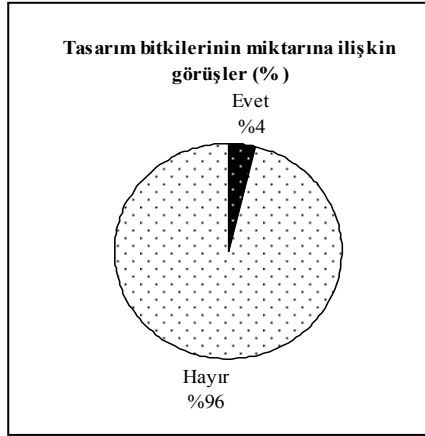

Şekil 7. Genel olarak katılımcıların boş zamanlarını değerlendirme şekillerinin dağılımı (%).

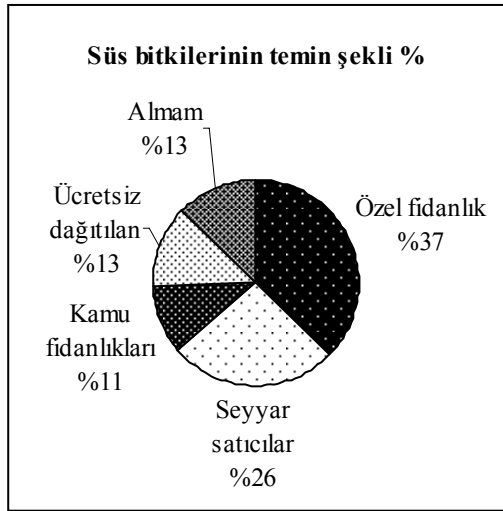
Katılımcıların önemli bir çoğunluğu, kentte yetiştirilen tasarım bitkilerinin miktarını yeterli bulmayıp hayır cevabı vermiştir (%96). Yeterli olanlar ise sadece %4'tür (Şekil 8).

Genel olarak halkın önemli çoğunluğunun, dış mekan tasarım bitkilerini özel fidanlıklardan (% 37) ve seyyar satıcılardan (%26) satın almakta olduğu ortaya çıkmıştır. Ücretsiz fidan almak isteyenler ve almam diye cevaplandıranlar ise eşit olarak %13'lük dilimleri oluşturmaktadır. %11'lik kesim, fidan ihtiyacını kamu fidanlıklarından temin etmektedir (Şekil 9).

'Şehir içinde ya da yakın bir mesafede herhangi bir imkan sağlanırsa bahçe ile uğraşmak ister misiniz?' sorusuna, ankete katılanlardan %56 evet, %44 hayır şeklinde cevap alınmıştır (Şekil 10).

Şekil 8. Halkın tasarım bitkilerinin miktarı hakkındaki görüşlerinin dağılımı (%).

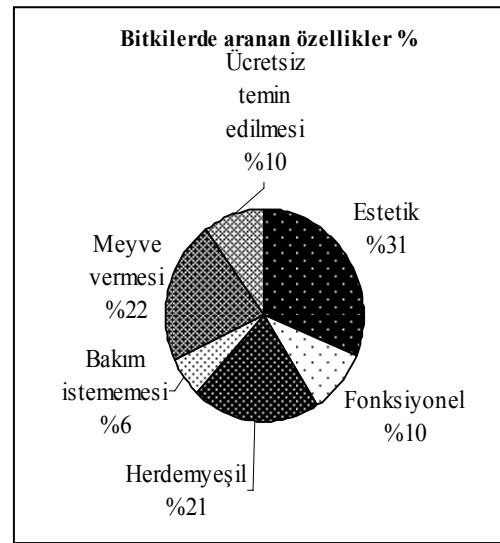
Şekil 9. Genel olarak tasarım bitkilerinin temin şekillerinin dağılımı (%).

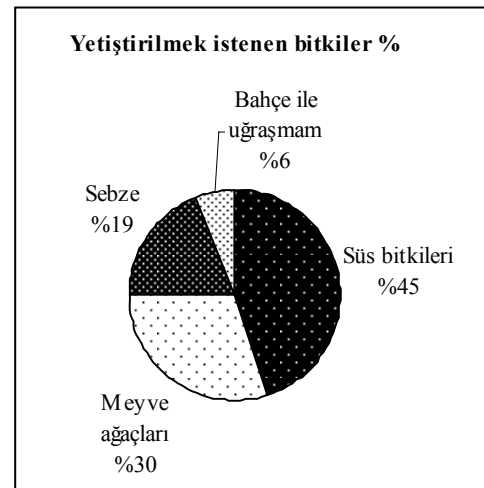
Şekil 10. Genel olarak katılımcıların bahçe ile uğraşmayı isteyip istemediklerinin dağılımı (%)

Ankete katılanların, % 31'i bahçelerine dikecekleri bitkinin estetik olmasını istemektedir. % 22'si bitkilerin meyve vermesini, %21'i herdemyeşil olmasını, %10'u bitkilerin ücretsiz temin edilmesini, % 10'u fonksiyonel olmasını, %6'si bakım istemeyen tasarım bitkilerini tercih etmektedir (Şekil 11).

Ankete katılanların, %45'i bahçelerine süs bitkilerini, %30'u meyve ağaçlarını, % 19'ü sebzeleri dikmek istediklerini ifade etmişlerdir. % 6'si bahçe ile uğraşmak istememektedir (Şekil 12).

Şekil 11. Genel olarak tasarım bitkilerinde aranan özelliklerin dağılımı (%).

Şekil 12. Bahçelerinde yetiştirmek istedikleri bitkiler hakkındaki görüşlerinin dağılımı (%).

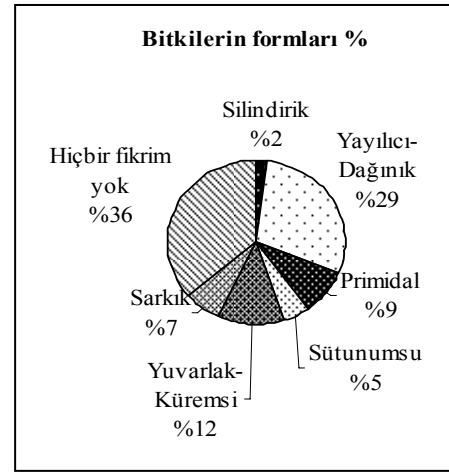
Bitkilerin kent ekolojisine görsel ve işlevsel etkileri vardır. Kentlerin taşlaşmış ve betonlaşmış yapı kitleleri arasında ortaya çıkan açık ve yeşil alanlar ve onların baskın elemanı olan ağaçlar; görsel ve işlevsel etkileri ile insan ve çevre sistemi arasında süregelen karşılıklı etkileşimin dengede kalmasına yardımcı olmaktadır (Booth, 1990; Çelem ve Şahin, 1997; Korkut, 2002; Yıldırım, 2002). Bu nedenle, ankette bitkilerin görsel, işlevsel ve estetik özellikleriyle ilgili sorular da hazırlanmıştır.

Tasarım bitkilerinin mekana olan etkileri horizontal ve vertikal olarak oluşur. Horizontal etkileri ile güzergah belirlerken vertikal etkileri ile de mekanın çatısını oluştururlar. Bu şekilde insan ölçeğine inme olanağı sağlarlar (Çelem ve Şahin, 1997). Tekirdağ halkının çevrelerindeki bitkilerin formlarından en çok dikkatlerini çeken formlara ilişkin soruya; deneklerin önemli bir çoğunluğu (%36'si) hiçbir fikrim yok şeklinde cevap vermişlerdir. Ankete katılanların % 29'u yayılcı-dağınık, %12'si yuvarlak-küresimsi, %9'u primidal, %7'si sarkık, %5'i sütunumsu, %2'si silindirik şeklinde cevaplandırmışlardır (Şekil 13).

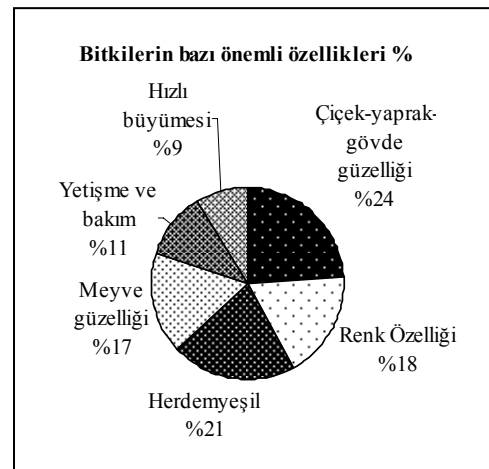
Ağaçların mevsimlere göre değişen renkte yaprak, çiçek ve gövde renkleri mekanda çeşitlilik sağlarlar ve kentlerin monoton görünümünü hareketlendirirler (Çelem ve Şahin, 1997; Korkut, 2002; Yıldırım, 2002). Bu kapsamda hazırlanan; bitkilerin hangi özelliklerini önemli buluyorsunuz sorusunu, katılımcıların %24'ü çiçek-yaprak-gövde güzelliği, %21'i herdemyeşil olmaları, %18'i renk güzelliği, %17'si meyve güzelliği, %11'i yetiştirme ve bakım özellikleri, %9'u hızlı büyümesi şeklinde cevaplamışlardır (Şekil 14).

Ankete katılan deneklerin, bitkilerin bahçeye getireceği fonksiyonlar hakkındaki görüşlerinin hemen hemen yarısının (%45) gölge oluşturma fonksiyonu olarak ortaya çıkmıştır (Şekil 15). Gölge oluşturma fonksiyonun bu kadar yüksek olmasının nedeni, anketlerin yazlarında yapılması olabilir. Bitkilerin hava kirliliği üzerindeki etkileri, O₂ üretip CO₂ harcamaları, tozları absorbe etmeler ve gaz halindeki zararlı maddeleri tutmalarıdır. Kentlerde mevcut hava kirliliği % 100 olarak kabul edildiğinde, ağaçların havayı filtre etme oranı parklarda %85 üzerinde olurken yol üzerinde %70'dir (Çelem, 1997). Atmosferdeki toz ve partikülleri kısmen de olsa tutarak havayı

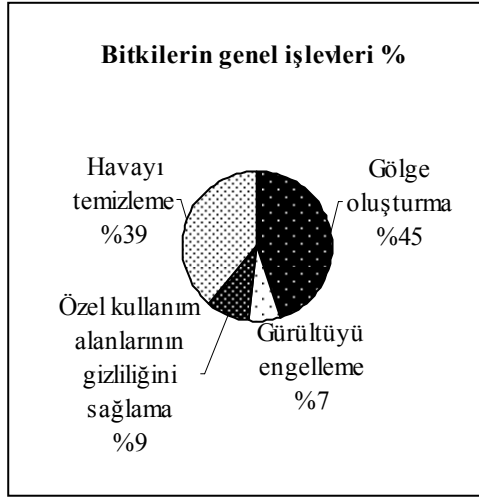
temizleyici bir rol oynar (Erik, 1993; Yıldırım ve ark., 1999; Yıldırım, 2002). Deneklerin, %39'u bitkilerin bu özelliklerini bilerek, havayı temizleme şekilde cevaplamışlardır. Özel kullanım alanlarının gizliliğini sağlama fonksiyonu deneklerin %9'u için daha önemli olurken; %7'si için gürültüyü engelleme fonksiyonu daha önemli olmaktadır (Şekil 15). Özellikle herdemyeşil bitkilerle konut önlerinde yeşil bir perde oluşturularak, kullanım alanları gizlenebilir (Booth, 1990; Ürgenç, 1990; Yıldırım ve ark., 1999). Bitkiler, çeşitli frekanslardaki sesleri absorbe ederek gürültünün azalmasına neden olur, yankılanmayı önler (Ürgenç, 1990; Erik, 1993; Yıldırım ve ark., 1999; Yıldırım, 2002). Bitkilerin bu fonksiyonlarını önemli bulan denekler, toplam %16'yi oluşturmaktadır.

Şekil 13. Halkın çevrelerindeki tasarım bitkilerinin formuna ilişkin görüşlerinin dağılımı (%).

Şekil 14. Katılımcıların bitkilerin hangi özelliklerini önemli bulduklarının dağılımı (%).

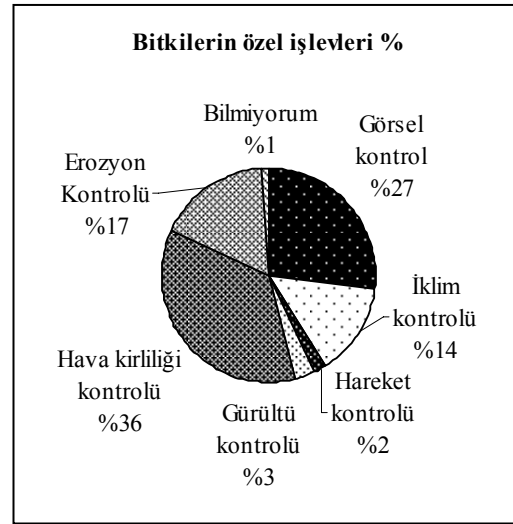

Şekil 15. Bitkilerin genel işlevlerinin dağılımı (%).

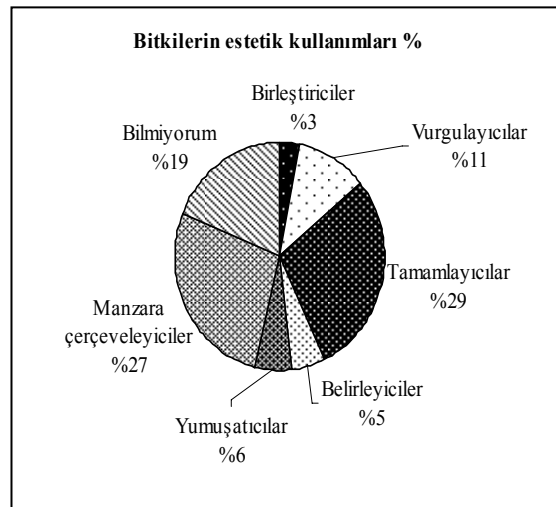
Bir önceki soruyu pekiştirmek amacıyla bitkilerin genel işlevlerini daha detaylandırdığımızda; bu sefer deneklerin %36'sı hava kirliliğini kontrol eder şekilde cevaplamıştır (Şekil 16). Bitkiler, canlıların temel gereksinimlerinden biri olan O₂ üretir. Çeşitli kaynaklardan çıkarak atmosfere karışan CO₂ gazını absorbe ederek bu gazın atmosferdeki birikimini önler ve bu şekilde yeryüzünde oluşabilecek sera etkisini engeller (Erik, 1993; Yıldırım, 2002). Aynı soruyu deneklerin, %27'si görsel kontrol, %17'si gürültü kontrolü, %14'ü iklim kontrolü, %3'ü gürültü kontrolü, %2'si hareket kontrolü, %1'i ise bilmiyorum şeklinde cevaplandırmışlardır (Şekil 16). Tasarım bitkilerinin işlevsel olumlu etkileri vardır. Açık ve yeşil alanlarda yer alan ağaçlar gölge sağlar, gürültüyü perdeler, yazın güneş ışınlarını büyük ölçüde absorbe ederek ya da yansıtarak yeryüzüne doğrudan ışımayı engeller, ışınların bir kısmını da fotosentezde kullanarak sıcaklık düşmesine neden olur. Bitkilendirme ayrıca, eğimli alanlarda erozyon kontrolünü sağlar (Bache ve Mac Askill, 1984; Yılmaz, 1999; Yıldırım ve ark., 1999; Yıldırım, 2002).

Bitkiler, dekoratif ve estetik görünüşleri ile insanlar üzerinde dinlendirici bir etkiye sahiptir. Kentlerde yüksek yapı kitleleri arasında kaybolan insan, ağaçlık bir mekanda kendi ölçüsüne kavuşur, kendini çok daha güvenli ve mutlu hisseder (Dokumacı ve Korkut, 1999; Yıldırım, 2002). Bitkilendirme, geometrik yapı kitlelerinin sert köşelerini yumuşatır, ayrıca

dikkati kendi üzerlerine çekerek vurgu etkisi yaratır (Çelem ve Şahin, 1997). Uygun bitkilendirme kent dokusunu yumuşatır, birleştirir ve tamamlar (Yazgan, 1999). Bitkiler bakışı sınırlayarak dikey ve yatay yönde olumsuz görünümü örterler (Çelem ve Şahin, 1997; Yıldırım ve ark., 1999). Bu kapsamda ankete katılanlara, 'Bitkilerin hangi estetik kullanımlarını önemli buluyorsunuz?' şeklinde sorulan soruyu %29'u tamamlayıcı, %27'si manzara çerçeveleyici, %11'i vurgulayıcı, %6'sı yumuşatıcı, %3'ü birleştirici, yine %5'i belirleyici olarak cevaplamıştır. Geriye kalan %19 gibi bir çoğunluk ise bilmiyorum şeklinde cevap vermiştir (Şekil 17).

Şekil 16. Tasarım bitkilerinin özel işlevlerinin dağılımı (%).

Şekil 17. Deneklerin tasarım bitkilerinin estetik kullanımıyla ilgili görüşleri (%).

Sonuç

Hızlı nüfus artışı, kentleşme ve endüstrileşme, özellikle kent halkını doğal çevreden uzaklaştırmakta ve psikolojik olarak baskı altına almaktadır. Bu durum insanların rekreasyon ihtiyacının artmasına neden olmaktadır. Açık ve yeşil alanlar ise, rekreasyon ihtiyacının giderilebileceği en önemli alanlardır. Açık ve yeşil alanları oluşturan en önemli eleman olan tasarım bitkileri rekreasyon alanlarının tek canlı yapı taşlarıdır. Bu bitkilerin, tasarım estetik ve işlevsel özellikleri dikkate alınarak tasarım ilkelerine uygun olarak kullanılması gerekmektedir.

Tekirdağ coğrafi konum, iklim, topoğrafya ve jeolojik yapı farklılıkları nedeniyle, doğal bitki örtüsü açısından çok zengin bir potansiyele sahiptir. Bölgenin bu özellikleri göz önüne alınarak, peyzaj düzenleme çalışmalarında çok çeşitli bitki materyalinin kullanılması olasıdır.

Anket sonuçlarını tek tek irdelediğimizde; ankete katılanlar arasında cinsiyet ve medeni hal bakımından bir homojenlik vardır. Ankete katılanların yaklaşık 2/3'ünü 17-34 yaşları arasında olanlar oluşturmaktadır ve %29'u lise mezundur. Ayrıca %26'si öğrencidir. Ankete katılanların önemli bir çoğunluğu (%41) 500 milyondan az, %28'i ise 1-2 milyar arasında aylık gelire sahiptir. Ayrıca, Tekirdağ ilinde kişi başına düşen GSYİH (gayri safi milli hasıla miktarı), 2000 yılı rakamlarına göre 3412 \$'dir. Türkiye ortalaması için bu değer 2941 \$'dir (Anonim, 2003). Bu durum bize; Tekirdağ halkının ekonomik durumunun, Türkiye ortalamasının üzerinde olduğunu ve bunun tasarım bitkilerine olan talebi olumlu yönde etkileyebileceğini göstermektedir.

Ankete katılanların %67'si kendi evinde oturmaktadır. Bilindiği gibi insanlar kendi evlerine ve bahçelerine, kiraladıkları evden daha fazla yatırım yapmaktadır. %36'ı gibi bir çoğunluğun ise çok katlı ve bahçesiz evlerde oturması tasarım bitkilerine olan talebi olumsuz etkilemektedir. Fakat bu bitkilere duyulacak gereksinimi arttırmaktadır. Ankete katılanların önemli bir çoğunluğunun (%30) haftada 30 saatten fazla boş zamanı olduğu anlaşılmaktadır. Bu boş zamanların %27'sinin evde ve %15'inin ise kahve vb. yerlerde geçirilmesi; halkın açık ve yeşil alanlara olan gereksinimini ve rekreasyon alanlarının yetersiz

olduğunu ortaya koymaktadır. Kentte yaşayan hemen hemen herkesin (%96) var olan tasarım bitkilerinin miktarını yetersiz bulması, araştırmanın en önemli sonuçlardan birini oluşturmaktadır. Bu konuda kentsel dış mekanların planlanmasında ve tasarımında birinci derecede sorumlu olan Tekirdağ Belediyesine, önemli görevler düşmektedir. Halkın tasarım bitkilerine olan bu talebinin karşılanması için ilgili kuruluşlarla işbirliğine gidilerek, açık ve yeşil alanların estetik ve işlevsel olarak planlanarak artırılması gerekmektedir.

Ankete katılanların %13'ü ücretsiz fidanları tercih ederken diğer %13'ü fidan almamaktadır. Bu nedenle, ücretsiz fidan dağıtımını teşvik edilerek %26'lık kesim kazanılması sağlanabilir. Ayrıca şehre yakın bir mesafede hobi bahçeleri oluşturularak, halkın bilinçli olarak bahçe ile ilgilenmesi teşvik edilebilir. Ankete katılanların %56'sı rekreasyonel gereksinimlerini karşılayabilmek için böyle bir olanak sağlanmasını istemektedir.

Yapılan ankette kent halkının, %31'i kullanılan bitkilerin estetik olmasını isterken, sadece %10'u fonksiyonel olmasını istemektedir. Ankete katılanların %24'ü için bitkilerin çiçek-yaprak-gövde güzelliği önem taşımaktadır. Bu durum, Tekirdağ halkı için tasarım bitkilerinin estetik özelliklerinin önem taşıdığını göstermektedir. Diğer taraftan, ankete katılanların %19'u bitkilerin estetik kullanım durumları hakkında bilgileri olmadığını söylemiştir. %45 gibi bir çoğunluk bitkilerin gölge oluşturma fonksiyonlarını önemli bulmaktadır. İşlevsellik yönünden ise %36'sı hava kirliliği kontrolünü önemli bulmaktadır. Bu durum, halkın önemli bir çoğunluğunun tasarım bitkilerin yeterince bilgi sahibi olmadığını göstermektedir. Bitkilerin sahip olduğu fonksiyonların halka öğretilmesi, yaşanılabilir bir çevre ve yeşil alanların korunması, sürdürülebilirliğin sağlanması için vazgeçilemezdir. Çünkü tüm peyzaj planlama çalışmaları insanların daha iyi, uygun ve sürdürülebilir bir çevrede yaşamaları için yapılmaktadır. Bu konuda, yerel yönetimlere, eğitim kuruluşlarına ve basına önemli görevler düşmektedir.

Ankete katılanların %36'sı, tasarım bitkilerinin formlarıyla ilgili hiçbir fikirleri olmadığını söylemiştir. Bu da halkın yaşadığı çevreyi tam olarak algılamadığını ortaya

koymaktadır. Halkın bitkiler konusunda bilgilendirilmesini için, Avrupa ve Amerika'da örnekleri bulunan benzeri topluluklar oluşturulmalı ve kurslar düzenlenmelidir.

Kaynaklar

- Anonim, 1999. Meteoroloji İl Müdürlüğü Kayıtları, Tekirdağ.
- Anonim, 2000. Devlet İstatistik Entitüsü 2000 Nüfus Sayımı Sonuçları, Ankara.
- Anonim, 2001. Tekirdağ Çevre Durum Raporu, Tekirdağ Çevre İl Müdürlüğü, Tekirdağ.
- Anonim, 2003. Tekirdağ Tarım Master Planı, 2003. İl Tarım Ve Kırsal Kalkınma Master Planlarının Hazırlanmasına Destek Projesi. Tarım Ve Köy İşleri Bakanlığı, Araştırma Planlama Ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı, Tekirdağ Tarım İl Müdürlüğü, Tekirdağ.
- Arslan, M., Çelem, H., 2001. "Ankara'nın Egzotik Ağaç ve Çalıkları", Tübitak, Türkiye Tarımsal Araştırma Projesi Yayınları, TOGTAG-TARP-2125, Ankara.
- Arslan, M., Perçin, H., Barış, E., Uslu, A., 1996. "İç Anadolu Bölgesi İklim Koşullarına Uygun Yeni Bazı Herdemyeşil Bitki Çeşitlerinin Saptanması Üzerine Bir Araştırma" Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları: 1470, Bilimsel Araştırmalar ve İncelemeler: 810, Ankara.
- Bache, D.H., Mac Askill, B., 1984. Vegetation In Civil And Landscape Engineering, ISBN o-246-11507-6, Granada Publishing, London.
- Booth, K., N., 1990. Basic Elements of Landscape Architectural Design, Department of Landscape Architectural, Ohio State University, USA.
- Çelem, H., 1997. Ağaçlandırma Tekniği, Basılmamış Ders Notları, A.Ü.Z.F., Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Ankara.
- Çelem, H., Şahin, Ş., 1997. Kent İçi Yol Ağaçlarının Görsel ve İşlevsel Etkileri, İstanbul Kent Ağaçlandırmaları İstanbul'96 Sempozyumu (Bildiriler), İstanbul Büyükşehir Belediyesi İSFALT Yayınları, No: 3, İstanbul.
- Dokumacı, T., Korkut, A., 1999. "Kentsel Ekosistemin Yol Ağaçları Yaşamına Etkisi Üzerine İrdelemeler: Tekirdağ İli Örneği, Kent Yönetimi İnsan ve Çevre Sorunları Sempozyumu'99, İstanbul Büyükşehir Belediyesi İSTAÇ Yayınları, Cilt:1, S:152- 159, İstanbul.
- Erik, S., 1993. Ankara'da Bitki Örtüsü ve Şehirleşme, Tabiat ve İnsan Dergisi, Yıl:27, Sayı:2, Ankara.
- Gül, A., Küçük, V., 2001. 'Kentsel Açık-Yeşil Alanlar ve Isparta Kenti Örneğinde İrdelenmesi' Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Sayı: 2, ISSN: 1302-7085, sf: 27-48.
- Korkut, A., 1993. Trakya Bölgesi Doğal Bitki Örtüsünde Peyzaj Planlama Çalışmaları Yönünden Değerlendirilebilecek Bazı Bitkisel Materyalin Saptanması" Doğa, Tr. 3. of Agriculture and Forestry (17), 315-330, Ankara.
- Korkut, A., 2002. "Peyzaj Mimarlığı", 3. Baskı, Hasad Yayıncılık Ltd. Şti, ISBN: 975-8377-15-9, İstanbul.
- Küçükerbaş, E.V., Yıldırım, T.B., Atçetir, E., 1999. 'Ülkemizde Peyzaj Düzenleme Çalışmalarında Bitkisel Tasarım Anlayışı' Karadeniz Bölgesinde Tarımsal Üretim ve Pazarlama Sempozyumu, 15-16 Ekim 1999, Samsun, sf: 265-274.
- Malhotra, N.K., 1993. Marketing Research An Applied Orientation, Prentice-Hall International Editions, ISBN: 0130099864, USA, pp: 390-391.
- Önder, S., 1990. "Konya Kenti Yerleşim Merkezindeki Odunsu Bitkiler Üzerinde Araştırmalar", Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi (Yayınlanmamış), İzmir.
- Öztaş, Y., 1966. 'Marmara Bölgesi Yeşil Örtüsünün Ağaç ve Çalılarının Tesbiti ile Peyzaj Mimarisi Yönünden Kıymetlendirilmeleri', Tarım Bakanlığı Orman Genel Müdürlüğü Yayınlarından Sıra No: 438, Seri No: 24, İstanbul.
- Öztaş, Y., Arslan, M., 1992. "İç Anadolu Bölgesi Ekolojik Koşullarına Uygun Sukkulent (Etili Yapraklı) Bitki Türlerinden Peyzaj Mimarlığı Çalışmalarında Yer Örtücü Olarak Yararlanma Olanakları", Tisam Basım Sanayii, Ankara.
- Serdaroğlu, S., 1991. "İzmir Kenti İçindeki, Kimi Peyzaj Uygulama Alanlarında Kullanılan Bitki Türlerinin ve Kullanım Biçimlerinin Saptanması Üzerine Araştırmalar", Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
- Uzun, G., Altınkasa, F., 1997. Rekreasyonel Planlamada Arz ve Talep. Ç.Ü. Ziraat Fakültesi Genel Yayın No:6, Yardımcı Ders Kitapları Yayın No:1, Adana.
- Ürgeç, S., 1990. "Genel Plantasyon ve Ağaçlandırma Tekniği, İ.Ü. Yayınları No:407, ISBN: 975- 404- 220- 9, İstanbul.
- Yaltrık, F., Efe, A., Uzun, A., 1993. "İstanbul Adalarının Doğal ve Egzotik Bitki Türleri", İstanbul Adaları İmar ve Kültür Vakfı Yayınları No:1, İstanbul.

- Yaltırık, F., Efe, A., Uzun, A., 1997. "Tarih Boyunca İstanbul'un Park Bahçe ve Koruları Egzotik Ağaç ve Çalıları", İsfalt Yayını: 4, ISBN: 975-8183-00-1, İstanbul.
- Yazgan, M., E., 1999. "Kentsel Tasarım Açısından Yeşil Alanlar ve Ekoloji" Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Yüksek Lisans Ders Notları (basılmamış), Ankara.
- Yıldırım, B.T., Gencer, G., Sarısoy, S. Ç., 1999. 'Bitki Materyalinin Kent İçi Çevre Sorunlarının Çözümüne Olumlu Katkıları', Kent Yönetimi İnsan ve Çevre Sorunları Sempozyumu, Cilt 1, İstanbul, sf: 160-168.
- Yıldırım, T.B., 2002. 'Yaya ve Taşıt Güvenliği Açısından Yollarda Bitkisel Yasarım' Uluslararası 1. Trafik ve Yol Güvenliği Kongresi Bildiriler Kitabı, 8-12 Mayıs 2002, Ankara, sf.49-55.
- Yılmaz, R., 1999. "Otoyol Peyzaj Planlamasında Kullanılmaya Uygun Bazı Doğal Otsu ve Odunsu Bitkilerin Otoyol ve Fidanlık Koşullarında Yetiştirilme Olanakları Üzerinde Araştırmalar", Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, İzmir.
- Yılmaz, R., Korkut, A.B., Yetim, L., Özyavuz, M., 2002. "Tekirdağ ve Çevresinde Doğal ve Egzotik Ağaç ve Çalı Türlerinin Envanteri", TÜBAP-378, Tekirdağ.
- Yılmaz, S., Zengin, M., 2003. 'Erzurum Kent Halkının Süs Bitkilerine Olan Talebinin Belirlenmesi' Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi Seri: A, Sayı: 1, ISSN: 1302-7085, sf:29-42.